

Asia: VN/30301/2025

Sähköinen testamentti ja testamenttirekisteri; arviomuistio

1.1 Sääntelyn tarpeellisuus

Lausuntonne:

En pidä ehdotettua sääntelyä kovin tarpeellisena. Nykyinen paperimuotoinen, allekirjoituksiin ja todistajien läsnäoloon perustuva testamentti ei ole käsitykseni mukaan aiheuttanut merkittäviä ongelmia. Oikeustoimi voidaan siis käsitykseni mukaan pitää hyvin tällä tavoin "vanhankantaisena".

1.2 Sähköisen testamentin laatiminen ja allekirjoittaminen

Lausuntonne:

Pidän ehdotettua sääntelyä sinänsä toteuttamiskelpoisena.

1.3 Sähköisen testamentin todistaminen

Lausuntonne:

Todistamisen täytyy mielestäni vastaisuudessakin tapahtua läsnä ollen. Etäyhteyksin tapahtuvaan todistamiseen liittyy kaikista varmistuskeinoista huolimatta sellaista epävarmuutta, että siihen ei pidä siirtyä. Tällainen todistaminen ei anna riittäviä takeita testamentintekijän aidon ja vääränlaisista vaikutteista vapaan tahdon toteutumisesta. Mahdollisuudelle todistaa testamentti etäyhteyksin ei ole myöskään käytännön tarvetta. Todistajina voidaan aina käyttää henkilöitä, jotka pystyvät saapumaan samaan fyysiseen tilaan testamentintekijän kanssa.

1.4 Sähköisen testamentin peruuttaminen

Lausuntonne:

Oma näkemykseni on jo pidempään ollut, että testamentin peruuttaminen tulisi säätää määrämuotoiseksi. Sen osalta pitäisi vaatia samojen muotovaatimusten noudattamista kuin itse testamentissa. Viittaan artikkeliini "Borde lagen innehålla formkrav för hur testamente återkallas". Teoksessa Festskrift til Irene Nørgaard. Jurist økonomforbundets forlag (2017).

Jos (ja todennäköisesti kun) testamentin peruuttaminen kuitenkin pysyy oikeudessamme vapaamuotoisena, tämän vapaamuotoisuuden tulee koskea sellaisenaan myös sähköistä testamenttia.

1.5 Muuta sähköisestä testamentista (ml. tekninen toteutus)

Lausuntonne:

Ei lausuttavaa,

2.1 Julkisen vallan ylläpitämän testamenttirekisterin tarpeellisuus (muiden kuin sähköisten testamenttien osalta)

Lausuntonne:

Olisi mielestäni kannatettavaa luoda julkisen vallan ylläpitämä rekisteri, josta perilliset ja mahdolliset testamentinsaajat saisivat ainakin alustavan tiedon siitä, että perittävä on tehnyt testamentin,

2.2 Testamenttirekisterin toteuttamistapa ja sisältö

Lausuntonne:

Ei lausuttavaa

2.3 Rekisteröinnin oikeusvaikutukset (ml. muuttaminen ja peruuttaminen)

Lausuntonne:

Jos lainsäädännössämme hyväksytään vastaisuudessakin testamentin peruuttaminen vapaamuotoisesti, sen täytyy olla mahdollista myös rekisteriin otetun testamentin osalta. En ole täysin varma suhtautumisestani arviomuistiossa esitettyyn oletukseen, jonka mukaan testamenttirekisteristä löytyvää testamentin kopiota pidettäisiin perittävän viimeisenä tahtona silloinkin, kun alkuperäiskappale on kadonnut. Moni testaattori tulee vastaisuudessakin peruuttamaan testamentin hävittämällä sen alkuperäiskappaleen. Tällöin oletama johtaisi aineellisesti väärään tulokseen. On toisaalta vaikea sanoa, kuinka vahvana ja yleispätevänä indisiona peruuttamisesta alkuperäiskappaleen katoamista tulee pitää; voihan se tapahtua monesta muustakin syystä.

2.4 Edustajan käyttö rekisteröinneissä

Lausuntonne:

Ainakin siinä tapauksessa, että testamentin rekisteröintiin liitetään merkittäviä oikeusvaikutuksia, se pitää mielestäni jättää testamentintekijän itse tehtäväksi eikä edustajan käyttämistä pidä sallia. Periaate, jonka mukaan testamentin tulee ilmentää alusta loppuun tekijänsä viimeistä tahtoa, voisi muuten vaarantua.

2.5 Testamenttirekisterin julkisuus, säilytysaika ja testamentista ilmoittaminen

Lausuntonne:

Ei huomauttamista.

2.6 Muuta testamenttirekisteristä (esim. usean henkilön yhteinen testamentti)

Lausuntonne:

Ei huomauttamista.

3.1 Taloudelliset vaikutukset

Lausuntonne:

Ei huomauttamista

3.2 Muut huomiot

Lausuntonne:

Sen varalta, että muistion tekstiä käytetään myöhemmin hyväksi esimerkiksi hallituksen esitystä kirjoitettaessa, tuon esille muutaman kirjoittamistapaa koskevan (varmastikin pedantilta vaikuttavan) näkemykseni.

Muistion alkupuolella testamenttia luonnehditaan tietyntyyppiseksi asiakirjaksi. Sanalla "testamentti" onkin tämä merkitys silloin, kun puhutaan testamentista fyysisenä esineenä, yleensä paperimuotoisena dokumenttina. Monesti sanalla "testamentti" viitataan kuitenkin tietynsisältöiseen oikeustoimeen: henkilön antamaan tahdonilmaisuuun, jossa hän määrää varallisuusoikeuksistaan kuolemansa varalta. Juridisessa kielenkäytössä olisi syytä pitää erossa nämä "testamentin" eri käyttötavat ja merkitykset. Silloin kun on tarkoitus käsitellä testamenttia oikeustoimena, varallisuutta koskevana tahdonilmaisuna, ei pitäisi viitata testamenttiin asiakirjana vaan nimenomaan oikeustoimena tai tahdonilmaisuna. Esimerkiksi muistion jakso 2.1.1.1 alkaa tässä mielessä ongelmallisella tavalla. Virkkeessä "Testamentti on oikeudellinen asiakirja, jonka tekemällä henkilö voi tietyin rajoituksen määrätä, että hänen jäämistöään jaettaessa...." Ilmaisu "oikeudellinen asiakirja" olisi nyt syytä korvata esimerkiksi ilmaisulla "oikeustoimi". Muitakin vastaavia ongelmallisia kohtia on (esimerkiksi jakson 2.1.2 ensimmäisessä kappaleessa).

Muistion alkupuolella käytetään ilmaisua "laatia testamentti" tämän oikeustoimen tekemiseen, siis testamenttaustahdonilmaisun antamiseen viittaavassa merkityksessä. "Laatia testamentti" tarkoittaa näin muistion kielenkäytössä samaa kuin "tehdä testamentti."

Kielenkäytön ilmaisuvoimaisuutta ja erottelukykyisyyttä ajatellen olisi kuitenkin mielestäni syytä tehdä ero näiden ilmaisutapojen kesken ja osoittaa niille kummallekin oma käyttöalansa. Ilmaisua "laatia testamentti" tulisi säästää tilanteisiin, joissa on kysymys testamenttiasiakirjan valmistamisesta. Testamentin laatiminen tarkoittaa tällöin esimerkiksi testamenttitekstin muotoilua, perittävän tahdon tekstimuotoon saattamista. Käytännössä testamentin laatimisesta huolehtii usein testamentintekijää avustava lakimies, joskus joku testamentintekijän läheinen, ehkä jopa

testamentin saaja. Testamentin sen sijaan tekee - siis testamenttaustahdonilmaisun antaa - aina perinnöjättäjä itse eikä edustajan käyttäminen ole mahdollista.

Näiden kahden ilmaisun erossa pitäminen parantaa tekstin viestivyyttä ja estää väärinkäsitysten syntymistä. Esimerkiksi testamenttiriidassa voi osoittautua tärkeäksi yhtäältä se, millaiset ovat olleet olosuhteet testamenttia laadittaessa (esimerkiksi mistä lähteestä testamentissa käytetyt ilmaisut ovat peräisin, onko testamentti maallikon vai juristin laatima yms.) ja toisaalta se, millaiset ovat olleet olosuhteet silloin, kun perittävä on viimein antanut testamenttaustahdonilmaisunsa. On esimerkiksi mahdollista, että perittävä on ollut täysin toimintakykyinen vielä testamenttia laadittaessa, mutta allekirjoittaessaan testamentin muutamaa kuukautta myöhemmin (tehdessään testamentin) hän on jo menettänyt testamentintekokelpoisuutensa.

Muistion jaksossa 5.4.4.2 (s. 48) todetaan ehdottoman tuntuisesti: "testamentin toteuttaminen edellyttää nykyisin alkuperäiskappaleen olemassaoloa". Tämä ei tarkkaan ottaen pidä paikkansa. Testamenttiasiakirjan katoaminen tai tuhoutuminen ei sellaisenaan kumoaa tai peruuta testamenttia, ellei sanotun fyysisen olotilan muutoksen taustalla ole perittävän osoittamaa peruutustahtoa. Testamentin saaja voi siis kiistatta toteuttaa oikeutensa silloinkin, kun hänen hyväkseen tehdystä testamentista kertovaa asiakirjaa ei ole enää olemassa tai sitä ei löydetä. Tämä voi toki olla käytännössä vaikeaa, kun testamentinsaajan pitäisi nyt antaa riittävä näyttö niin hyväkseen tehdystä testamentista kuin siitäkin, että testamenttia ei ole peruutettu. Mahdotonta ei tästä näyttötaakasta selvitymistä kuitenkaan voida pitää.

Muistion jaksossa 5.5.1. (s. 51-52) tarkastellaan, sikäli kuin olen tekstin oikein ymmärtänyt, testamentin peruuttamista koskevia näyttökysymyksiä. Ongelmana pidetään sitä, mikä merkitys testamenttirekisteristä löytyvälle testamentin kopiolle tulisi antaa seuraavassa tilanteessa: testamentin alkuperäiskappaleen kadottua perilliset väittävät katoamisen osoittavan, että rekisteriin otettu testamentti on peruutettu. - Muistiossa puolletaan sääntöä, jonka mukaan rekisteristä löytyvän kopion voidaan kuvatussa tilanteessa olettaa ilmaisevan perittävän viimeisen tahdon. Samalla tuodaan esille, että perillisillä on kuitenkin mahdollisuus antaa näyttöä mainitun testamentin peruuttamisesta, ja mikäli näyttö katsotaan riittäväksi, rekisteristä löytyvää testamenttia ei noudateta.

Muistiossa puolletun olettamassäännon hyväksyttävyyttä tarkastelin jo aikaisemmin. Tässä yhteydessä totean, että kyseinen muistion kohta on kirjoitettu melko epäselvästi, jopa harhaan johtavalla tavalla. Esityksessä puhutaan testamentin kumoamisesta, pätevyydestä ja moittimisesta, vaikka mitä ilmeisimmin tarkoitetaan testamentin peruuttamista ja peruuttamiseen menestyksestä vetoamista. Toisin kuin muistiossa esitetystä saattaisi päätellä, perillisen, joka tahtoo vedota siihen, että perittävä on peruuttanut aikaisemmin pätevästi tekemänsä testamentin, ei tarvitse moittia testamenttia PK 14:5:n mukaisessa määräajassa. Lainkohdassa tarkoitettu moitekanne olisi kuvatussa tilanteessa väärä oikeussuojakeino, sillä peruuttaminen ei kuulu PK 13 luvussa tarkoitettuihin moiteperusteisiin. Testamentin peruuttamiseen vetoamisessa ei tarvitse välttämättä edes turvautua kanteeseen, vaan peruuttamisväite saatetaan riidan sattuessa esittää myös testamenttia toimeenpanevalle pesänjakajalle tai -selvittäjälle.

Edellä hahmoteltu ongelma ja siihen sovellettava sääntö pitäisi lainvalmistelun seuraavissa vaiheissa kuvata paremmin. Kuvauksesta pitäisi käydä ilmi, että kysymys on nyt testamentin peruuttamisväitettä eikä testamentin pätevyyttä koskevasta ongelmasta.

Lohi Tapani
Helsingin yliopisto